

1. Inleiding

Als professional kun je te maken krijgen met slachtoffers van kindhuwelijken en met mensen die religieus- of informeel (onwettig) zijn getrouwd. Soms gaan deze huwelijken gepaard met dwang, intimidatie, dreiging, isolatie of geweld. En vaak leidt dit tot sociale- en psychische problemen bij partners. In extreme gevallen zelfs tot zelfdoding.

Het is belangrijk dat jij als professional goed op de hoogte bent van alle ins en outs rondom huwelijken. Zo kun jij mensen die aankloppen bij jouw organisatie laten weten wat wel en niet mag in Nederland. En wat hun rechten en plichten zijn als het om een huwelijk gaat. Zo weet bijvoorbeeld niet iedereen dat huwelijksdwang hier strafbaar is.

In deze handreiking zetten we alle belangrijke informatie over huwelijken voor je op een rij. En we vertellen wat je kunt doen als je te maken krijgt met slachtoffers van kindhuwelijken, problematische informele huwelijken, huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap. Zo kun jij de positie van deze mensen helpen verbeteren.

In het kort

- In Nederland mag je zelf bepalen van wie je houdt en met wie je trouwt. Ook als het gaat om iemand van hetzelfde geslacht.
- Voor de Nederlandse wet telt alleen het burgerlijk huwelijk. Het burgerlijk huwelijk biedt partners wettelijke rechten en bescherming.
- Wil je in Nederland religieus trouwen? Dan moet je eerst een burgerlijk huwelijk sluiten.
- Je mag in Nederland niet trouwen voordat je 18 jaar bent: kindhuwelijken zijn in strijd met internationale mensenrechtenverdragen en met onze nationale wetgeving.
- Het is verboden om tegelijkertijd meerdere echtgenoten te hebben.

Handreiking Kindhuwelijken en informele huwelijken

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Burgerlijk huwelijk	2
3. Religieuze of informele huwelijken	2
4. Huwelijksdwang	2
5. Kindhuwelijken	3
6. Huwelijkse gevangenschap	3
7. Verborgen vrouwen	3
8. Wat kun jij als professional doen?	3
9. Voor meer info:	4

2. Burgerlijk huwelijk

Met het aangaan van een huwelijk sluiten partners een soort overeenkomst, zo gaat dat in veel culturen en religies, ook in Nederland. Dit heeft (rechts)gevolgen voor hun onderlinge verhouding en voor hun positie in de samenleving.

In Nederland en in veel andere landen is alleen het burgerlijk huwelijk rechtsgeldig. Het religieuze huwelijk is dat niet. In Nederland moeten aanstaande echtgenoten daarom altijd eerst voor de wet (burgerlijk) trouwen, voordat ze een religieus huwelijk aangaan.

Een wettig huwelijk biedt echtgenoten rechten en bescherming:

- Het verplicht partners voor elkaar te zorgen en bij te dragen aan de kosten van de huishouding.
- Het vraagt dat beide partners akkoord gaan met ingrijpende financiële beslissingen. Denk aan het afsluiten van een hypotheek of de verkoop van het huis waarin zij wonen.
- Het bepaalt dat partners bij een echtscheiding aanspraak kunnen maken op alimentatie. En bij overlijden op (een deel van) de erfenis, een nabestaandenpensioen of op een nabestaanden-uitkering.
- Het regelt voor de vader dat hij automatisch de wettelijke vader is van de kinderen die binnen het huwelijk worden geboren. Bij een huwelijk tussen twee vrouwen valt het wettelijk ouderschap ook automatisch toe aan de niet-biologische moeder.

3. Religieuze- of informele huwelijken

Een religieus huwelijk is een huwelijk dat partners met elkaar aangaan op de wijze die in een bepaalde religie of cultuur geldt. Zo'n huwelijk noemen we ook wel een informeel huwelijk, omdat het buiten de wet valt.

Mensen kunnen om verschillende redenen een religieus huwelijk sluiten:

- uit een persoonlijke geloofsovertuiging;
- om tradities in ere te houden;
- om de toekomst (eer) van een minderjarige of volwassen vrouw veilig te stellen;
- om de relatie tussen man en vrouw binnen de gemeenschap te legitimeren;
- vanwege sociale druk uit de eigen gemeenschap;
- vanwege een relatie met een moslim (bekeerlingen).

In Nederland moet een echtpaar altijd eerst voor de wet (burgerlijk) trouwen, pas daarna mag een religieus huwelijk door een geestelijke worden voltrokken. Een geestelijke is strafbaar als hij een religieus huwelijk sluit tussen twee volgens de wet nog ongehuwde personen. De straf is een geldboete of bij herhaling hechtenis. Het verbod is bedoeld om de huwelijkspartners te beschermen.

Informele huwelijken kunnen kwetsbaar zijn. Bijvoorbeeld omdat er geen controle is op leeftijd, er sprake kan zijn van dwang of omdat een van de echtgenoten al een ander huwelijk heeft. Ook kunnen partners van een informeel huwelijk zich niet beroepen op de rechtsbescherming die de Nederlandse wet wel biedt aan partners in een burgerlijk huwelijk.

4. Huwelijksdwang

Elk jaar trouwen naar schatting honderden mensen in Nederland tegen hun wil. Meestal gaat het dan om jongeren en jongvolwassenen tussen de 16 en 25 jaar met een niet-westerse achtergrond. Huwelijksdwang kan bij slachtoffers leiden tot sociale en psychische problemen, geweld en soms zelfs tot zelfdoding.

Er is sprake van huwelijksdwang wanneer één of beide huwelijks-partner(s) geen zeggenschap heeft (hebben) over de sluiting van het huwelijk. De partner(s) stemt (stemmen) dus niet allebei in met het huwelijk of slechts onder sociale druk, psychische druk, intimidatie, dreiging, fysiek geweld, isolatie en/of dreiging met achterlating in het buitenland. Huwelijksdwang is strafbaar en daders kunnen via het strafrecht en hulpverlening worden aangepakt.

Meer info:

<https://www.kis.nl/publicatie/factsheet-huwelijksdwang>

http://www.huwelijksdwangenachterlating.nl/sites/www.huwelijksdwangenachterlating.nl/files/downloads/4076.1001_a5_brochure_lkha_web_2.pdf

De Wet tegengaan huwelijksdwang

Sinds 5 december 2015 is de Wet tegengaan huwelijksdwang van kracht. Hierdoor is het moeilijker om in Nederland een gedwongen huwelijk te sluiten. Door deze wet is het ook niet meer mogelijk om te trouwen als je jonger bent dan 18 jaar. Een huwelijk tussen een neef en nicht is alleen mogelijk als er een beëdigde verklaring is van beide partners, waarmee zij aangeven dat zij uit vrije wil toestemming geven voor het huwelijk.

Bij huwelijksdwang kan het Openbaar Ministerie het voorgenomen huwelijk tegenhouden. Ook zijn er meer mogelijkheden gekomen om een onder dwang gesloten huwelijk ongeldig te verklaren. Is er in het buitenland een polygaam huwelijk gesloten door een persoon die in Nederland woont, of door een persoon die de Nederlandse nationaliteit heeft? Dan wordt het huwelijk niet erkend in Nederland.

Meer info:

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huwelijksdwang/inhoud/huwelijksdwang-voorkomen>

5. Kindhuwelijken

Kindhuwelijken worden gesloten op het moment dat een of beide partners jonger is of zijn dan 18 jaar. Ondanks een verbod komen kindhuwelijken toch voor in Nederland. Partners hebben dan een religieus huwelijk gesloten zonder eerst voor de wet te zijn getrouwd. Ook zijn minderjarige vluchtelingen die naar Nederland komen soms al in het buitenland getrouwd.

Is een kindhuwelijk rechtsgeldig in het buitenland gesloten? Dan wordt dit huwelijk in eerste instantie niet door Nederland erkend. Die erkenning is pas mogelijk als beide partners 18 jaar zijn geworden en ze allebei willen dat het huwelijk alsnog wordt erkend.

Schending van mensenrechten

Kindhuwelijken zijn een schending van mensenrechten. Het aanpakken en voorkómen van deze huwelijken staat daarom hoog op de internationale agenda. Hoewel er ook minderjarige jongens zijn die trouwen, zijn het meestal de meisjes die minderjarig zijn en die het hardst worden getroffen.

De gevolgen van een kindhuwelijk kunnen verschrikkelijk zijn. Slachtoffers kunnen meestal niet hun eigen partner kiezen, gaan vaak niet meer naar school en zijn dikwijls het mikpunt van mishandeling en seksueel geweld. Bovendien brengt een zwangerschap op jonge leeftijd de gezondheid van meisjes in gevaar.

Meer info:

<https://www.kinderbescherming.nl/documenten/brochures/2016/02/01/informatieblad-huwelijksdwang>

6. Huwelijksgevangenschap

Huwelijksgevangenschap is een maatschappelijk probleem. Het komt voornamelijk voor binnen religieuze gemeenschappen, onder meer bij joden, moslims en christenen. Van huwelijksgevangenschap is sprake wanneer iemand het niet voor elkaar krijgt om zijn of haar (religieuze) huwelijk te ontbinden. Dit als gevolg van de dwingende regels van zijn of haar geloof, van het land van herkomst of het land van de partner. Een door een Nederlandse rechter uitgesproken civiele echtscheiding biedt in deze gevallen geen oplossing; het (religieuze) huwelijk blijft voortbestaan volgens de normen van de religieuze gemeenschap of het land in kwestie. Er zijn wel andere juridische mogelijkheden om een religieus huwelijk te beëindigen, waarover hieronder meer.

In de praktijk stuiten vooral vrouwen op problemen als zij willen scheiden. Die problemen kunnen hun ontwikkeling en deelname aan de samenleving in de weg staan. Het kan er bijvoorbeeld toe leiden dat vrouwen (en soms ook mannen) niet opnieuw kunnen trouwen. Of, als ze dit wel doen, worden vervolgd voor bigamie of overspel in het land van herkomst. Ook als partners in het ene land zijn gescheiden en in het andere land nog zijn getrouwd, kun je spreken van huwelijksgevangenschap.

Juridische mogelijkheden

Een religieus huwelijk is in Nederland geen rechtsgeldig huwelijk. Daarover kan een Nederlandse rechter dus geen echtscheiding uitspreken. Er zijn wel juridische mogelijkheden om een religieus huwelijk te beëindigen. Weigert een partner mee te werken aan een scheiding? Dan kan de andere partner via de civiele rechter een onrechtmatige daadactie starten. Zo kan medewerking van de weigerachtige echtgenoot worden geëist.

Huwelijksgevangenschap, in de zin van het niet toestaan om te scheiden, kan onder omstandigheden als een strafbare vorm van dwang worden aangemerkt (artikel 284 Wetboek van Strafrecht).

Meer info:

https://www.atria.nl/sites/atria/files/atoms/files/Factsheet_Huwelijks_Gevangenschap_UM_Atria.pdf

7. Verborgenen vrouwen

Verborgenen vrouwen zijn vrouwen die thuis worden opgesloten door hun partner en/of (schoon)familie. Vaak gaat dit gepaard met intimidatie of zelfs fysiek geweld.

Als de vrouwen al contact mogen hebben met anderen, gebeurt dit vaak onder begeleiding en controle.

Verborgenen vrouwen hebben weinig tot geen mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving. Ze zijn niet of nauwelijks zichtbaar voor de hulpverlening. Zelf weten ze de weg naar hulpverlening ook niet of pas na lange tijd te vinden.

Meer info:

http://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/Verborgenen_vrouwen_7249_web.pdf

8. Wat kun jij als professional doen?

Het trouwen en samenleven met een partner heeft vaak een positieve invloed op het leven van mensen. Maar dat geldt helaas niet voor iedereen. Als je niet zelf mag kiezen van wie je houdt en met wie je trouwt is er weinig reden voor blijdschap. Laat staan als je partner en/of (schoon)familie ook nog eens dwang of geweld tegen je gebruiken.

Het is van belang dat professionals als jij tijdig onwettige huwelijken, huwelijksgevangenschap en dwang signaleren. En dat je weet wat je kunt doen en hoe je de betrokken slachtoffers kunt informeren, opvangen en doorverwijzen. Het begint met het inschakelen van de Meldcode en het kennen van de organisaties die hulp kunnen bieden. Hieronder lees je er meer over.

1. Inzet Meldcode

Via de wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling zijn professionals uit de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie verplicht de meldcode te gebruiken bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld en huwelijksdwang. Met behulp van een stappenplan kun je een weloverwogen beslissing nemen hoe te handelen. Vanaf het moment van signaleren tot het al dan niet doen van een melding.

Meer info:

www.movisie.nl/publicaties/meldcode-dossiervorming

De stappen bij (vermoedens van) huwelijksdwang en eengerelateerd geweld krijgen echter een eigen inkleuring vanwege het specifieke karakter van dit type geweld. Zo is het gesprek met de ouders niet meer vanzelfsprekend als bij huwelijksdwang sprake is van eengerelateerd geweld. Dit kan namelijk gevaar opleveren voor het slachtoffer in kwestie.

2. Veilig Thuis

Bij vermoedens van huwelijksdwang kunnen collega professionals Veilig Thuis raadplegen. Dit advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling, is gevestigd in 26 regio's. Ook slachtoffers, daders en omstanders kunnen terecht bij Veilig Thuis voor deskundige hulp en advies.

Meer info:

www.vooreenveiligthuis.nl

3. Het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating

Medewerkers van Veilig Thuis en Veiligheidshuizen evenals andere hulpverleners kunnen bij ingewikkelde situaties het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating raadplegen. Dit landelijk kennis- en expertisecentrum verzamelt, actualiseert en stelt kennis rondom huwelijksdwang beschikbaar aan professionals. Het behandelt complexe casuïstiek die meer kennis en tijd vraagt. Ook is dit het aanspreekpunt voor het ministerie van Buitenlandse zaken voor slachtoffers die in het buitenland zijn.

Meer info:

www.huwelijksdwangenachterlating.nl

4. Het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG)

Het primaire doel van het LEC EGG is voorlichting bieden aan politieambtenaren en andere relevante professionals over eengerelateerd geweld. Huwelijksdwang en huwelijksgevangenschap kunnen een vorm van eengerelateerd geweld zijn. Het LEC EGG kan een analyse maken van en adviseren over de betreffende situatie. Het richt zich hierbij vooral op complexe eengerelateerde gewelds-zaken op regio-overstijgend en nationaal niveau.

Meer info:

www.leceengerelateerdgeweld.nl/lec-egg

5. Opvangvoorzieningen Eva en Zahir

Eva (bij Kompaan en de Bocht) en Zahir (bij Fier) bieden opvang, bescherming en begeleiding aan meiden en jonge vrouwen in de leeftijd van 14-23 jaar na (dreigend) eengerelateerd geweld en huwelijksdwang. Het zijn speciaal ingerichte opvangvoorzieningen op een geheime en extra beveiligde plek.

Meer info over Eva:

www.kompaanendebocht.nl

Meer info over Zahir:

www.fier.nl/voor-professionals/zahir

Voor meer info:

Een onderzoek naar kind- en religieuze huwelijken in Nederland

Professionals die meer willen weten over de aard en omvang van kindhuwelijken en (onwettige) religieuze huwelijken in Nederland kunnen het rapport 'Gewoon getrouwd' erop naslaan. Dit is een onderzoek van de Universiteit van Maastricht en het Verwey-Jonker Instituut, in opdracht van de Directie Integratie en Samenleving van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Meer info:

<http://www.verwey-jonker.nl/publicaties/2015/-gewoon-getrouwd->

Een onderzoek naar omvang en aard van huwelijksdwang, achterlating en huwelijksgevangenschap

'Zo zijn we niet getrouwd' is een onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut, in samenwerking met de Universiteit Maastricht en Femmes for Freedom. In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hebben zij de omvang en het karakter van deze drie verschijnselen in kaart gebracht.

Meer info:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/09/29/zo-zijn-we-niet-getrouwd-een-onderzoek-naar-omvang-en-aard-van-huwelijksdwang-achterlating-en-huwelijksgevangenschap>

Tien tips om het gesprek aan te gaan

Op de themapagina's van de website van het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating is veel informatie en advies te vinden rondom huwelijksdwang en achterlating. Waaronder tien tips om het gesprek aan te gaan met cliënten.

Meer info:

<http://www.huwelijksdwangenachterlating.nl/themas>

Dit is een uitgave van:

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Postbus 90801 | 2509 LV Den Haag

© Rijksoverheid | Juni 2017